

หนังสืออ้างอิง

ภาษาไทย

กัลยา ติงศรีภักดิ์, ม.ร.ว. ภาษาและภาษาย่อยในประเทศไทย. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 3 หน่วยที่ 7-15, หน้า 439-493. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.

คมขำ ศิลปชัย. ชุมชนที่พูดหลายภาษาในจังหวัดสุรินทร์. ภาคนิพนธ์วิชาภาษาศาสตร์สังคม ภาควิชาภาษาไทย 1 ปีการศึกษา 2522 ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดือน ลิงคนิภา และคณะ. บทสนทนาภาษาเขมรสุรินทร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

จตุพรศรี มุลสวัสดิ์. ภาษาหลายภาษาในหมู่บ้านเมืองสิง. ภาคนิพนธ์วิชาภาษาศาสตร์สังคม ภาควิชาภาษาไทย 1 ปีการศึกษา 2528 สถาบันวิจัยและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทะนัน จันทร์นัฐ และ ชำติชาย พรหมจักรินทร์. พจนานุกรมเขมร (สุรินทร์) - ไทย-อังกฤษ. ธีระนันท์ เหลืองทองคำ, บรรณาธิการ. โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่าง ๆ สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

ดุษฎีพร ชำนิโรคนาสตร. เสียงในภาษาไทย (1). ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 3 หน่วยที่ 1-6, หน้า 201-243. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.

ธวัช ปุณโณทก. ภาษาถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย, 2526.

- ธีระพันธ์ เหลือทองคำ. วิจัยภาคสนามทางภาษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- นาวรรณ พันธุ์เมฆา. ไวยากรณ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2527.
- ประเสริฐ ศรีวิเศษ. พจนานุกรมกุย (ส่วย) -ไทย-อังกฤษ. ธีระพันธ์ เหลือทองคำ และ เจอร์เกนีส์, บรรณาธิการ. โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองต่าง ๆ สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521.
- พันธ์ โชติกลเสถียร. เสียงในภาษาไทย (2). ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 3 หน่วยที่ 1-6, หน้า 245-281. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิราช, 2526.
- เรืองเดช ปันเชื้อนิตย. ภาษาถิ่นตระกูลไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2521.
- วันทีย์ ปกรโณคม และ ดิษุ ปาลีคุปต์. การเปรียบเทียบเสียง ตันท์ และกระสวนประโยคที่ใช้ อยู่เสมอ ระหว่างภาษาไทยกลางและไทยอีสาน จังหวัดขอนแก่น. ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2521.
- วินัย ภูระหงษ์. หน่วยคำและการประกอบคำ. ใน เอกสารการสอนวิชาภาษาไทย 3 หน่วยที่ 7-15, หน้า 61-88. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิราช, 2526.
- สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษ พุทธศักราช 2529. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพนนิมิตการพิมพ์, 2529.
- สุริยา รัตนกุล. นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์ ภาคที่ 1 ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก และตระกูลจีน-ทิเบต. ผลงานตำราสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท ศูนย์วิจัยวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. "ชุมชนหลายภาษาที่บ้านเมืองลิง" ภาษาและวัฒนธรรม 6 (กรกฎาคม-กันยายน 2529): 11-35.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม. รายงานเสนอฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

_____. สภาวะภาษาในประเทศไทย. บทความสำหรับอ่านประกอบวิชา 110451 บทอ่านไทย ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

เอกวิทย์ จิโนวัฒน์. ศึกษาเปรียบเทียบการสร้างคำในภาษากูย บรู ไช้. วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

ภาษาอังกฤษ

Akere, Funso. Language Use and Language Attitude in a Yoruba Suburban Town: A Sociolinguistic Response to the factors of traditionalism and Modernity. Anthropological Linguistics 24 (March 1982): 344-362.

Bradshaw, Joel. Multilingualism and Language Mixture Among the Nambami. Working Papers in Linguistics 10 (January-June 1978): 85-100.

Cubar, Nelley I. The Paradox of Bilingualism in the Philippines: English as a Compromise For Quality Higher Education. Paper Presented at the First Hong Kong Conference on Language and Society: Sociolinguistics Today: Eastern and Western Perspectives, Hong Kong. 25-28 April 1988.

Deeyoo Srinarawat. Language Use of Chinese in Bangkok. Paper Presented at the International Symposium on Language and Linguistics, Thammasat University. 9-11 August 1988.

- Fasold, Ralph. *The Sociolinguistics of Society*. New York: Basil Blackwell Inc., 1984.
- Gainey, Jerry. *A comparative of Kui, Bruu and so Phonology: From a Genetic Point of View*. Master's Thesis, Department of linguistics, Graduate School, Chulalongkorn University, 1985.
- Johnston, Beulah M. Kuy. In *Phonemes and Orthography: Language Planning in Ten Minority Languages of Thailand*, p.p. 259 - 272. Edited by William A. Smalley. The Australian National University, 1976.
- Kapiniaris, Terpsi. *Multilingual and Multicultural Education: An Australian Perspective*. Working Papers in Linguistics 16 (January-June 1984): 95-125.
- Kuo, Eddie C. Y. *Bilingual Pattern of a Chinese Immigrant Group in the United States*. Anthropological Linguistics 16 (March 1974): 128-140.
- _____. *Measuring Communicativity in Multilingual Societies: the Cases of Singapore and West Malasia*. Anthropological Linguistics 21 (October 1979): 328-340.
- Lewis, E. Glyn. *Multilingualism in the Soviet Union: Aspect of Language Policy and its Implementation*. Paris: Mouton, 1972.
- Lieberson, Stanley. *Bilingualism in the Montreal: A Demographic Analysis*. In Advances in the Society of Language, p.p. 231 - 254. Edited by Joshua A. Fishman. Paris: Mouton, 1972.

- Miller, Mary. Bilingualism in Northern New England. Publication of the American Dialect Society 52 (November 1969): 1-23.
- Mougeon, Raymond. Bilingualism and Language Maintenance in Gaspé Peninsula, Quebec, Canada. Anthropological Linguistics 18 (February 1976): 53-69.
- Narong Kongchatree. Thai-Malay Bilingualism. Master's Thesis, Institute of Language and Culture for Rural Development, Graduate School, Mahidol University, 1979.
- O'Barr, William M. Multilingualism in a Rural Tanzanian Village. Anthropological Linguistics 13 (June 1971): 289-300.
- Oliver, Joseph D. Diatype Identification in a Bilingual Community. Anthropological Linguistics 14 (December 1972): 361 - 367.
- Parasher, S.V. Mother Tongue - English Diglossis: A case study of Educated Indian Bilinguals' Language Use. Anthropological Linguistics 22 (April 1980): 151 - 162.
- Prapart Brudhiprapha. Language of Thailand. In Papers on Southeast Asian Languages, p.p. 295 - 305. Edited by Teodoro A. Llamzon. The Singapore University Press for SEAMEO Regional Language Centre, 1979.
- Rubin, Joan. Bilingual Usage in Paraguay. In Readings in Sociology of Language, p.p. 512 - 531. Edited by Joshua A. Fishman. Paris: Mouton.
- _____. Toward Bilingual Education for Paraguay. In Alatis, p.p. 189-301. 1978.

- Sankoff, G. Language Use in Multilingual Societies: Some Alternative Approaches. In Sociolinguistics, p.p. 33-51. Edited by J.B. Pride and J. Holmes. Harmondsworth: Penguin Book Ltd., 1972.
- Smalley, William A. Multilingual in Northern Khmer Population of Thailand. Minneapolis MN, USA, 1988.
- _____. Thailand's Hierarchy of Multilingualism. Minneapolis MN, USA, 1988.
- Sorensen Jr, A.P. Multilingualism in the Northwest Amazon. In Sociolinguistics, p.p. 78 - 93. Edited by J.B.Pride and J. Holmes. Harmondsworth: Penguin Books Ltd., 1972.
- Stewart, William A. Sociolinguistic Typology for Describing National Multilingualism. In Readings in the Sociology of Language, p.p. 531-545. Edited by Joshua A. Fishman. The Hague: Mouton, 1968.
- Tay, Mary W.J. Bilingualism in Singapore: Paradigms, Functions and Applications. Paper Presented at the first Hong Kong Conference on Language and Society: Sociolinguistics: Eastern and Western Perspectives, Hong Kong. 25-28 April 1988.
- Therephan L. Thongkum. Phonation Types in Mon-Khmer Languages. In Vocal Fold Physiology, p.p. 319 - 333. Edited by Osamu Fujimura. New York: Raven Press, 1988.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

แบบสำรวจครอบครัว

ครอบครัวที่ _____

บ้านเลขที่ _____ หมู่ _____

สมาชิกในครอบครัว _____ คน

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ความสัมพันธ์ ใน ครอบครัว	เพศ	อายุ	การ ศึกษา	อาชีพ	จำนวน ภาษา ที่พูดได้	ภาษาที่พูดได้	กลุ่ม ชาติพันธุ์	หมายเหตุ
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										

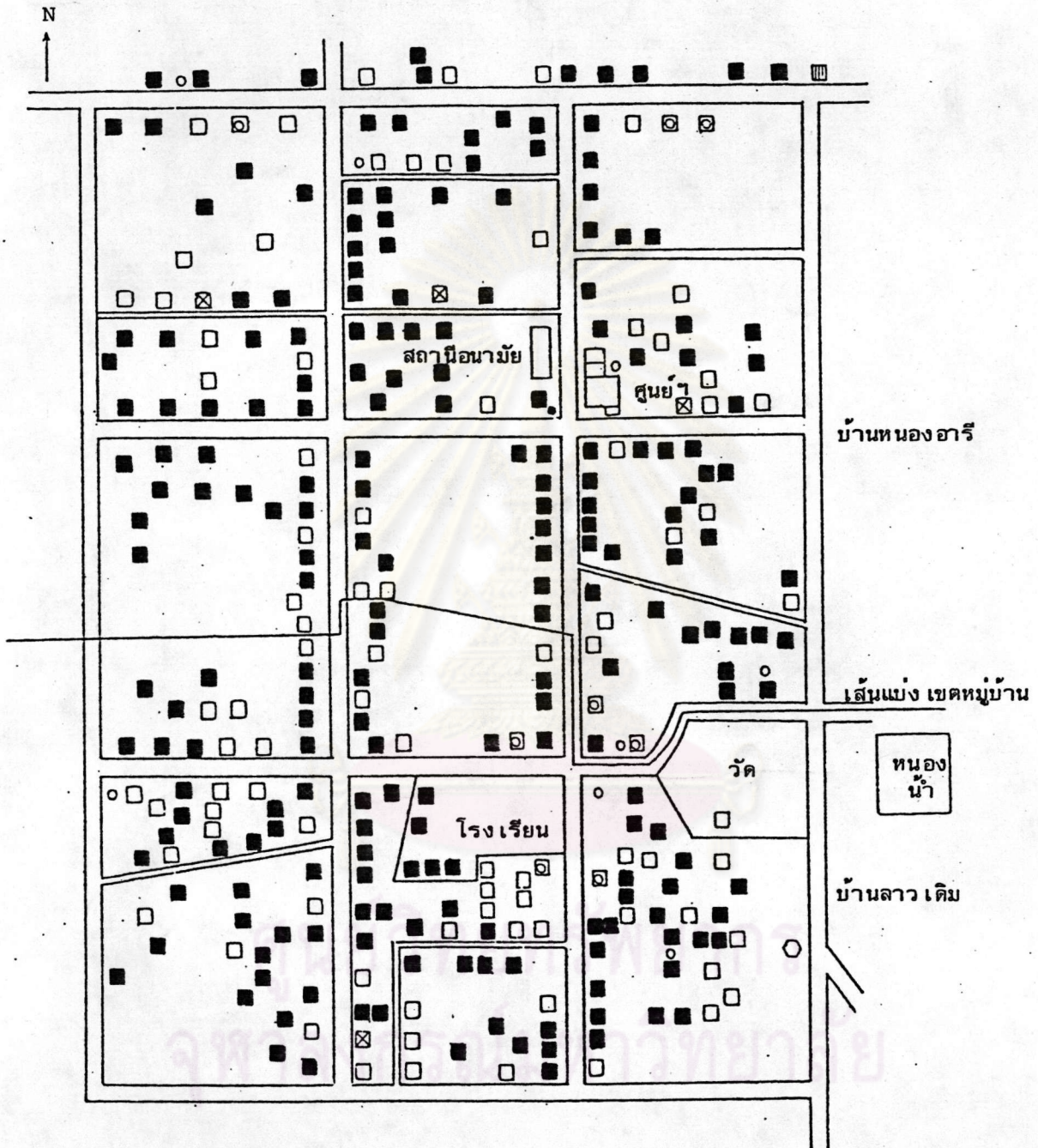
ภาษาที่ใช้ในครอบครัว _____

ข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับครอบครัว _____

ภาคผนวก ข .

แผนผังแสดงที่ตั้งของหมู่บ้านตัวอย่างหลังคา เรือน

■ ครอบครัวยุคที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง (จำนวน 217 ครอบครัวยุค)

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บอกภาษา

- ชื่อ-นามสกุล
- อาชีพ
  - เกษตรกรรม
  - ค้าขาย
  - รับราชการ
  - แม่บ้าน
  - อื่น ๆ นักเรียน
  - เด็กเล็ก
- กลุ่มชาติพันธุ์
  - เขมร
  - ลาว
  - ส่วย
  - ลาว
- เพศ
  - ชาย
  - หญิง
- อายุ
  - 5 - 15 ปี
  - 25 - 35 ปี
  - 45 - 55 ปี
  - 65 - 75 ปี
- การศึกษา
  - ยังไม่ถึงเกณฑ์เข้าเรียน
  - ไม่ได้เรียน
  - ประถมศึกษา
  - มัธยมศึกษา
  - อาชีวศึกษา
  - อุดมศึกษา
- ภูมิลำเนาเดิม
  - ที่นี้
  - ที่อื่น มาจาก
    - บ้าน _____
    - ตำบล _____
    - อำเภอ _____
    - จังหวัด _____
  - มาอยู่ที่ชุมชนนี้มานาน _____ ปี
- ที่อยู่ปัจจุบัน
  - บ้าน เลขที่ _____
  - หมู่ 1 บ้านหนองอารี
  - หมู่ 13 บ้านลาวเดิม

- สถานภาพการสมรส

- โสด
 สมรส
 หม้าย
 มีบุตร _____ คน

- ความสัมพันธ์ในครอบครัว

- เป็น หัวหน้าครอบครัว
 ภรรยา
 ลูก
 อื่น ๆ _____

- กลุ่มชาติพันธุ์ของบิดา-มารดา และคู่สมรส

บิดา	มารดา	คู่สมรส
☐ เขมร	☐ เขมร	☐ เขมร
☐ ลาว	☐ ลาว	☐ ลาว
☐ ล่วย	☐ ล่วย	☐ ล่วย
☐ อื่น ๆ _____	☐ อื่น ๆ _____	☐ อื่น ๆ _____

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษา

- ความสามารถในการพูด

สามารถพูดได้ _____ ภาษา คือ

- เขมร
 ล่วย
 ลาว
 ไทย
 อื่น ๆ _____

- ความสามารถในการฟัง

สามารถฟังเข้าใจได้ _____ ภาษา คือ

- เขมร
 ล่วย
 ลาว
 ไทย
 อื่น ๆ _____

ความสามารถในการอ่าน-เขียนภาษาไทย

- ได้
 ไม่ได้

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาตามแนวทางการใช้ภาษาต่าง ๆ

- แนวทางการใช้ภาษาในชุมชน

1. ที่บ้าน

- เมื่อพูดกับสมาชิกในครอบครัว

ที่	สมาชิก	กลุ่มชาติพันธุ์	ภาษาที่ใช้	หมายเหตุ
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				

2. กับเพื่อนบ้าน

- เมื่อพูดกับเพื่อนบ้าน

จำนวน ภาษา ที่พูดได้	กลุ่มชาติพันธุ์ของ เพื่อนบ้านที่พูดด้วย					
	เขมร		ส่วย		ลาว	
	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้
1	ข				ล	
2	ข-ส		ส-ข		ล-ข	
	ข-ล		ส-ล		ล-ส	
	ข-ท				ล-ท	
3	ข-ส-ล		ส-ข-ล		ล-ข-ส	
	ข-ล-ท		ส-ล-ท		ล-ข-ท	
					ล-ส-ท	
4	ข-ส-ล-ท		ส-ข-ล-ท		ล-ข-ส-ท	

3. กับคนรู้จักต่างหมู่บ้าน

- เมื่อพูดกับคนต่างหมู่บ้าน

ที่	เมื่อพูดกับ	ภาษาที่เลือกใช้	หมายเหตุ
1	คนเขมร		
2	คนส่วย		
3	คนลาว		
4	คนไทย		

4. กับคนแปลหน้า

- เมื่อพูดกับคนแปลหน้า

เมื่อพูดกับ	ภาษาที่เลือกใช้	หมายเหตุ
คนแปลหน้า		

5. ที่วัด

- เมื่อพูดกับพระ

ที่	ชื่อพระ	กลุ่มชาติพันธุ์	ภาษาที่เลือกใช้	หมายเหตุ
1	พระ 1	เขมร		
2	พระ 2	เขมร		
3	พระ 3	เขมร		
4	พระ 4	ส่วย		
5	พระ 5	ลาว		
6	พระ 6	ลาว		

6. ที่โรงเรียน

6.1 เมื่อพบกับครูและภารโรง

ที่	ชื่อ	กลุ่มชาติพันธุ์	ภาษาที่ใช้	หมายเหตุ
1	ครู 1	เขมร		
2	ครู 2	เขมร		
3	ครู 3	ส่วย		
4	ครู 4	ลาว		
5	ครู 5	ลาว		
6	ครู 6	ลาว		
7	ครู 7	ลาว		
8	ครู 8	ลาว		
9	ครู 9	ลาว		
10	ครู 10	ลาว		
11	ครู 11	ลาว		
12	ครู 12	ไทย		
13	ครู 13	ไทย		
14	ครู 14	ไทย		
15	ภารโรง	ลาว		

6.2 เมื่อพูดกับนักเรียน

จำนวน ภาษา ที่พูดได้	กลุ่มชาติพันธุ์ของนักเรียนที่พูดด้วย					
	เขมร		ส่วย		ลาว	
	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้
2	ข-ท				ล-ท	
3	ข-ล-ท		ส-ล-ท		ล-ข-ท ล-ส-ท	
4	ข-ส-ล-ท		ส-ข-ล-ท		ล-ข-ส-ท	

(สำหรับนักเรียน)

6.1 เมื่อพูดกับครูและภารโรง

ที่	เมื่อพูดกับ	ภาษาที่เลือกใช้	หมายเหตุ
1	ครู/ในห้อง		
2	ครู/นอกห้อง		
3	ภารโรง		

6.2 เมื่อพูดกับเพื่อนนักเรียน

- ในห้องเรียน

จำนวน ภาษา ที่พูดได้	กลุ่มชาติพันธุ์ของนักเรียนที่พูดด้วย					
	เขมร		ส่วย		ลาว	
	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้
2	ข-ท				ล-ท	
3	ข-ล-ท		ส-ล-ท		ล-ข-ท ล-ส-ท	
4	ข-ส-ล-ท		ส-ข-ล-ท		ล-ข-ส-ท	

- นอกห้องเรียน

จำนวน ภาษา ที่พูดได้	กลุ่มชาติพันธุ์ของนักเรียนที่พูดด้วย					
	เขมร		ส่วย		ลาว	
	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้	ภาษาที่พูดได้	ภาษาที่เลือกใช้
2	ข-ท				ล-ท	
3	ข-ล-ท		ส-ล-ท		ล-ข-ท ล-ส-ท	
4	ข-ส-ล-ท		ส-ข-ล-ท		ล-ข-ส-ท	

7. ที่สถานีอนามัย

- เมื่อพูดคุยกับเจ้าหน้าที่

ที่	เจ้าหน้าที่	กลุ่มชาติพันธุ์	ภาษาที่ใช้	หมายเหตุ
1	ชาย	เขมร		
2	หญิง	ลาว		

8. ที่ร้านค้า

- เมื่อพูดคุยกับคนขาย

ที่	กลุ่มชาติพันธุ์คนขาย	ภาษาที่ใช้	หมายเหตุ
1	เขมร		
2	ลาว		
3	จีน		

- แวดวงการใช้ภาษานอกชุมชน

แวดวงการใช้ภาษา	เมื่อพูดถึง	ภาษาที่เลือกใช้	หมายเหตุ
1. ที่ตลาดอำเภอโพธิ์มิ่ง	1.1 คนขาย		
	1.2 ประชาชนทั่วไป		
2. ที่โรงพยาบาลประจำอำเภอโพธิ์มิ่ง	2.1 เจ้าหน้าที่		
	2.2 แพทย์-พยาบาล		
	2.3 ประชาชนทั่วไป		
3. ที่ที่ว่าการอำเภอโพธิ์มิ่ง	3.1 เจ้าหน้าที่		
	3.2 ประชาชนทั่วไป		
4. ที่ตลาดจังหวัดศรีสะเกษ	4.1 คนขาย		
	4.2 ประชาชนทั่วไป		
5. ที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดศรีสะเกษ	5.1 เจ้าหน้าที่		
	5.2 แพทย์-พยาบาล		
	5.3 ประชาชนทั่วไป		
6. ที่ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ	6.1 เจ้าหน้าที่		
	6.2 ประชาชนทั่วไป		

รายละเอียดเพิ่มเติม _____

ภาคผนวก ง

แบบประโยคทดสอบความสามารถในการพูดและฟัง

เกณฑ์ตัดสิน ต้องสามารถพูดหรือฟัง เข้าใจได้ เกิน 5 ประโยคขึ้นไปจากประโยคที่กำหนดให้
ของชุดใดชุดหนึ่งต่อไปนี้ จึงจะถือว่าสามารถพูดหรือฟังภาษานั้น ๆ ได้

ชุดที่ 1

1. ที่บ้านปลูกอะไรบ้าง
2. ยาสูบ แดงไหม ข้าวโพค และถั่วฝักยาว
3. ยี่นึ่ได้ข้าวมากไหม
4. ไม่ค่อยมาก เพราะฝนแล้ง
5. วันนี้ไปงานบุญบ้านผู้ใหญ่หรือเปล่า
6. ไปสิ จะไปช่วยงานเขาสักหน่อย
7. คอนเย็นทำกับข้าวอะไรกิน
8. แกงอ่อมและน้ำพริก
9. ผ้าป่าจากเมืองชลา จะมาวันไหน
10. วันจันทร์ที่ 13 คอนบาย ๆ

ชุดที่ 2

1. เป็นอย่างไรบ้าง สมายดีหรือ
2. สมายดี จะไปไหนล่ะ
3. เห็นว่าพรุ่งนี้จะเข้า เมืองไม้ไซ้หรือ
4. ไซ้ จะไปทำตุระที่ธนาคาร
5. ลูกชายจะบวชเรียนเมื่อไร
6. เข้าพรรษานี้แหละ
7. ยี่นึ่ลูกสาวคนโตอายุเท่าไรแล้ว
8. เดือนหน้าก็ 20 ปีพอดี
9. พูดภาษาอะไรได้บ้าง
10. ภาษาเขมร ล่วย ลาว ไทย และเขอ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บอกภาษา (333 คน)

ข้อมูล	จำนวน/คน	ร้อยละ
กลุ่มชาติพันธุ์		
เขมร	173	51.95
ส่วย	80	24.02
ลาว	80	24.02
เพศ		
ชาย	149	44.74
หญิง	184	55.26
อายุ		
5-15 ปี	95	28.53
25-35 ปี	94	28.23
45-55 ปี	94	28.23
65-75 ปี	50	15.01
การศึกษา		
ไม่ได้เรียน	27	8.11
ประถมศึกษา	287	86.19
มัธยมศึกษา	14	4.20
อาชีวศึกษา	1	0.30
อุดมศึกษา	4	1.20

ข้อมูล	จำนวน /คน	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกรรม	260	78.08
ค้าขาย	2	0.60
รับราชการ	4	1.20
แม่บ้าน	3	0.90
นักเรียน	64	19.22
ภูมิลำเนาเดิม		
ที่นี่	285	85.59
ที่อื่น มาจาก		
บ้านเขมร	8	2.40
บ้านส่วย	32	9.61
บ้านลาว	8	2.40
ที่อยู่ปัจจุบัน		
บ้านหนองอาร์ (หมู่ที่ 1)	209	62.76
บ้านลาวเดิม (หมู่ที่ 13)	124	37.24
สถานภาพการสมรส		
โสด	106	31.83
สมรส	208	62.46
หม้าย	19	5.71

ข้อมูล	จำนวน/คน	ร้อยละ
สถานภาพในครอบครัว เป็น		
หัวหน้าครอบครัว	92	27.63
ภรรยา	81	24.32
ลูก	115	34.53
มารดา	2	0.60
น้อง	1	0.30
หลาน	9	2.70
ยาย	5	1.50
ลูกเขย	14	4.20
ลูกสะใภ้	3	0.90
พ่อตา	1	0.30
แม่ยาย	10	3.00
กลุ่มชาติพันธุ์ บิดา-มารดา		
เขมร-เขมร	114	34.23
เขมร-ส่วย	36	10.81
เขมร-ลาว	18	5.41
ส่วย-ส่วย	46	13.81
ส่วย-เขมร	16	4.80
ส่วย-ลาว	12	3.60
ลาว-ลาว	67	20.12
ลาว-เขมร	14	4.20
ลาว-ส่วย	8	2.40
เขมร-ส่วย	1	0.30
ไทย-ลาว	1	0.30

ข้อมูล	จำนวน/คน	ร้อยละ
กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สมัคร		
เขมร	112	53.85
ส่วย	46	22.12
ลาว	50	24.04
อ่าน-เขียนภาษาไทย		
ได้	277	83.18
ไม่ได้	56	16.82

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ.

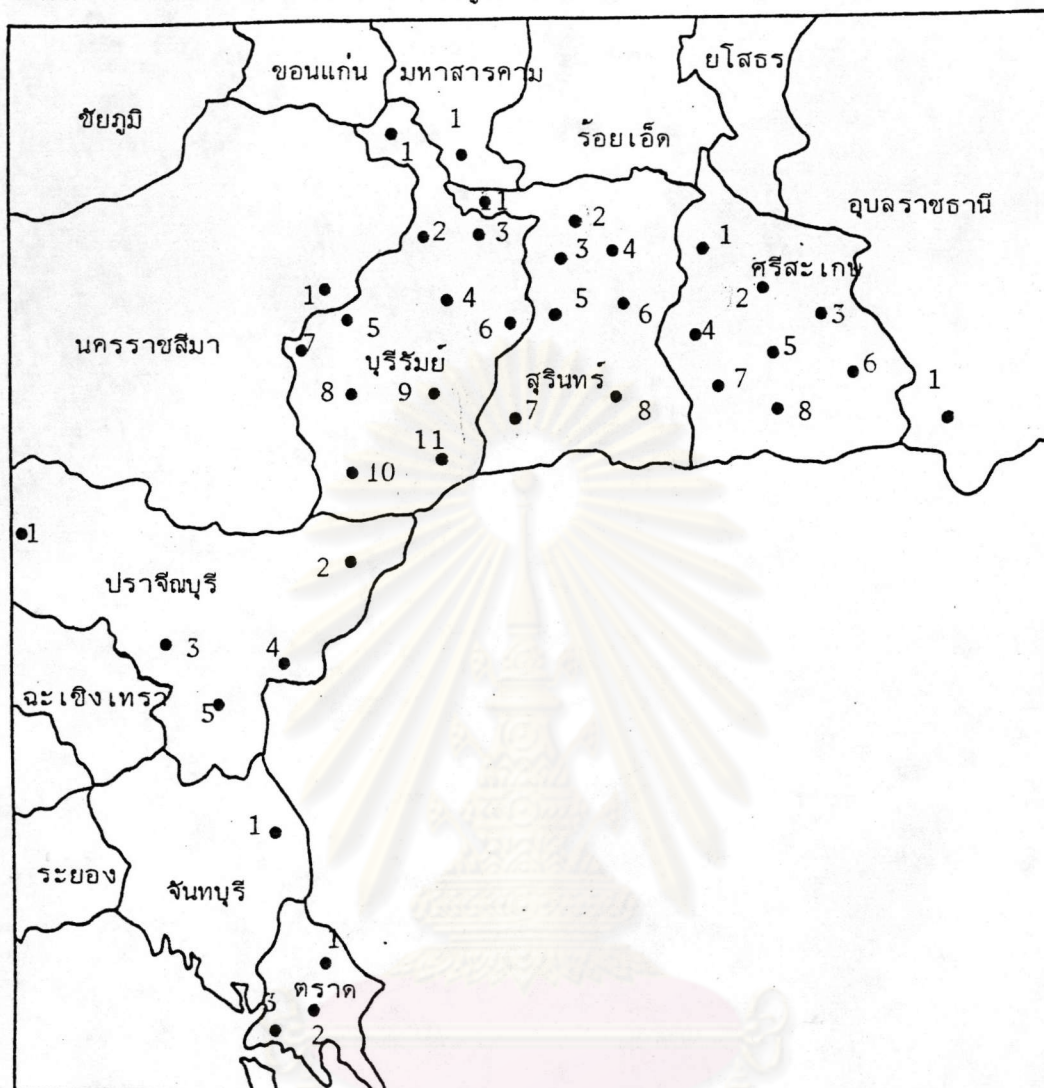
ลักษณะโดยทั่วไปของภาษาเขมร ลาว และไทย มีดังต่อไปนี้

1. ภาษาเขมร

ภาษาเขมรเป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic language Family) หรือตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer Family) สาขาเขมร (Khmer branch) สุริยา รัตนกุล (2513:132) ได้แบ่งภาษาเขมร ออกเป็น ภาษาเขมรมาตรฐาน (Standard Khmer) หรือเขมรที่พูดแบบกรุงเทพมหานคร และภาษาเขมรเหนือ (Northern Khmer) หรือเขมรที่พูดในประเทศไทย ดั้งเดิมภาษาเขมรที่ใช้ในชุมชนบ้านหนองอาร์และบ้านลาวเดิมจัดได้ว่าเป็นภาษาเขมรเหนือถึงหนึ่ง ที่เรียกว่าเขมรเหนือชั้น สุริยา รัตนกุล (2531 : 132) ได้ให้เหตุผลไว้ 2 ประการคือ 1) เพราะอยู่ทางเหนือของประเทศเขมร คืออยู่ในประเทศไทย 2) เพราะบริเวณที่ราบของประเทศไทยที่มีเขมรเหนืออยู่เป็นลักษณะที่ราบสูง หรือ table land อยู่สูงกว่าที่ราบในประเทศเขมร สมัยโบราณเปรียบเทียบไว้ว่า ประเทศเขมรอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศไทยถึง "เจ็ดชั่วลำตาล" ดังจะเห็นได้ชัดถ้าเราชะเง้อมองไปจากปราสาทเขาพระวิหาร จะเห็นประเทศเขมรอยู่ต่ำกว่า จึงเรียกภาษาเขมรที่พูดในประเทศไทยว่า "เขมรต่ำ" และเรียกภาษาเขมรที่พูดในประเทศไทยว่า "เขมรสูง" หรือ "เขมรเหนือ"

สำหรับบริเวณนี้ ๗ มีการใช้ภาษาเขมรพูดกันในประเทศไทยนั้น ทะกัน จันทรุพันธ์ (2521 : 3) กล่าวไว้ว่า ในปัจจุบันภาษาเขมรใช้พูดอย่างหนาแน่นในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และ ศรีสะเกษ และมีอยู่บ้างเล็กน้อยในอุบลราชธานี ตราด จันทบุรี ปราจีนบุรี นครราชสีมา และ มหาสารคาม (ดูภาพที่ 33, หน้า 231) แต่ สุริยา รัตนกุล (2531 : 132) กล่าวไว้ว่านอกจากจะมีพูดหนาแน่นใน 3 จังหวัดดังกล่าวแล้ว ยังมีพูดอยู่บ้างเล็กน้อยในจังหวัดอุบลราชธานี และร้อยเอ็ด ส่วนจำนวนผู้พูดภาษาเขมร เคือน สิงคินา (2527 : 1) และ สมอลลี (1988a : 3) กล่าวว่า มีจำนวนผู้พูดภาษาเขมรในประเทศไทยทั้งสิ้นประมาณถึง 1 ล้านคนเศษ

ภาพที่ 33 แสดงจังหวัดและอำเภอที่มีชนพูดภาษาเขมร

มหาสารคาม	จันทบุรี	บุรีรัมย์	สุรินทร์	ศรีสะเกษ	อุบลราชธานี
1 พยัคฆภูมิพิสัย	1 โป่งน้ำร้อน	1 พุทไธสง	1 ชุมพลบุรี	1 อุทุมพรพิสัย	1 นาเยีย
		2 คูเมือง	2 ท่าคูม	2 เมือง	
		3 สตึก	3 จอมพระ	3 กันทรารมย์	
นครราชสีมา	ตราด	4 เมือง	4 สนม	4 ปรางค์กู๋	
1 ท้ายแดง	1 บ่อไร่	5 ลำปลายมาศ	5 เมือง	5 ไพรบึง	
	2 เมือง	6 กระสัง	6 ศรีขจรภูมิ	6 กันทรลักษ์	
	3 แคลมงอบ	7 พนงกี้	7 ปราสาท	7 ชูจันทร์	
ปราจีนบุรี		8 นางรอง	8 สิงขะ	8 ชุมตาบูน	
1 เมือง		9 ประโคนชัย			
2 คาพระยา		10 ละหานทราย			
3 สระแก้ว		11 บ้านกรวด			
4 อรัญประเทศ					
5 วัฒนานคร					

1.1 ลักษณะทางเสียง

พะถัน จันทรพัณณ์ (2521 : 5) ได้กล่าวถึงลักษณะทางเสียงของภาษาเขมร (สุรินทร์) ไว้ว่า ภาษาเขมรเป็นภาษาที่ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ ความแตกต่างของเสียงสูงต่ำไม่ทำให้ความหมายแตกต่างไป มีทำนองเสียง (intonation) ไม่ปรากฏว่ามีลักษณะน้ำเสียง (register)* ที่เรียกว่าน้ำเสียงขรรมดา หรือน้ำเสียงแบบกุ่มต่ำแบบใด ๆ ทั้งสิ้น แต่มีเสียงสระอยู่เป็นจำนวนมาก และลักษณะทางเสียงของภาษาเขมรที่จะกล่าวต่อไปนี้ คัดย่อมาจาก พะถัน จันทรพัณณ์ (2521 : 5-18)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* register เป็นคำที่ Henderson (1952) ได้คิดขึ้นใช้อธิบายลักษณะความแตกต่างของน้ำเสียง (voice quality) ของพยางค์ ซึ่งทำให้ความหมายแตกต่างกัน

สำหรับภาษาในตระกูลของมอญ-เขมร ที่เป็นภาษาที่มีลักษณะน้ำเสียง เป็นนัยสำคัญอยู่นั้น ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ (Theraphan L. Thongkum 1988 : 319) ได้ยกตัวอย่างไว้เช่น ภาษาปะหล่อง ว่า ซอง มอญ(รามัญ) บรู ล้วง(กูย) โไซ ญัยกร(ชาวบน) และเขมรบางถิ่น เป็นต้น และชีระพันธ์ ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ และศรีสะเกษ เป็นภาษาเขมรที่ไม่มียุทธสำคัญของลักษณะน้ำเสียง

พยัญชนะ

ภาษาเขมรมีพยัญชนะทั้งสิ้น 21 หน่วยเสียง ทุกหน่วยเสียงเกิดเป็นพยัญชนะต้นได้

ตารางที่ 46 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาเขมร*

ฐานที่เกิด ลักษณะการเปล่งเสียง	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
กัก/กักเสียดแทรก ไม้ก้อง ไม้มีกลุ่มลม	p	t	c	k	ʔ
กัก/กักเสียดแทรก ไม้ก้อง มีกลุ่มลม	ph	th	ch	kh	
กักก้อง	b	d			
นาสิก	m	n	ɲ	ŋ	
เสียดแทรก		s			h
ร้าว		r			
เปิด	w	l	y		

โดยทั่วไปพยัญชนะในภาษาเขมรออกเสียงเหมือนพยัญชนะในภาษาไทยยกเว้น /b/, /d/ ซึ่งเป็นเสียงกักก้องที่เกิดที่ริมฝีปากและปุ่มเหงือก /ɲ/ ซึ่งเป็นเสียงชั้นจมูกเกิดระหว่างปุ่มเหงือกกับเพดาน และ /r/ มีลักษณะร้าว

* ในที่นี้ผู้วิจัยได้เปลี่ยนสัญลักษณ์ของหน่วยเสียงพยัญชนะของ ทะกัน จำนวน 3 หน่วยเสียง คือ

/ tɕ / ----> / c /

/ tɕh / ----> / ch /

/ j / ----> / y /

ทั้งนี้เพื่อให้เป็นระบบเดียวกันทั้ง 4 ภาษา

ตัวอย่างพยัญชนะต้น

/p/	- pah	" โคน (ตี กัด ทำโทษ) "
/ph/	- phah	" กำไม่รอบ "
/b/	- bah	" กระดก "
/m/	- mah	" คำเรียกข้าง "
/s/	- sah	" (แผล) หาย "

พยัญชนะท้ายมี 14 เสียง ได้แก่ / p, t, c, k, ʔ, m, n, ŋ, r, h, w, l, y / สำหรับ พยัญชนะท้ายมีมากกว่าพยัญท้ายในภาษาไทยหลายเสียง ได้แก่ /c/ ซึ่งเป็นเสียงกักที่เกิดจากลิ้น ส่วนปลายและเพดานแข็ง /ŋ/ เป็นเสียงขึ้นจมูกที่เกิดในบริเวณลิ้นส่วนปลายและเพดานแข็ง /r/ เป็นเสียงรัวที่เกิดจากปลายลิ้นและปุ่มเหงือก และ /h/ เสียงเสียดแทรกที่เกิดที่เส้นเสียง

ตัวอย่างพยัญชนะท้าย

/p/	-saap	" ตก (กล้า) "
/m/	-saam	" (เลว) ทรม "
/t/	-bat	" หาย หลง "
/n/	-ban	" ลัก (เพียง) "
/l/	-kaal	" ต้นกาลพฤกษ์ "

พยัญชนะควบกล้ำ (consonant clusters) ในภาษาเขมรเกิดเฉพาะต้นคำเท่านั้น เช่น /pl, pr, phl, bl, br, tr, kl, kr, khl/

ตัวอย่างพยัญชนะควบกล้ำ

/kr/	-kri	" เคล็ด, แผลง "
/kl/	-klii	" รักแ้ว "

สระ

สระเดี่ยวในภาษาเขมรมี 28 หน่วยเสียง ได้แก่สระสั้นและยาว 14 คู่

ตารางที่ 47 แสดงหน่วยเสียงสระในภาษาเขมร

	หน้า	หลัง	
สูง	i, ii	พ, ๗๗	บ, ๒๒
กึ่งสูง	ɛ, ɛɛ	ร, ๗ร	ด, ๑๑
กลาง	e, ee	อ, ๑๑	อ, ๐๐
กึ่งต่ำ	ɛ, ɛɛ	ʌ, ʌʌ	ว, ๑๑
ต่ำ	a, aa		อ, ๑๑

ตัวอย่างสระเดี่ยว

/i/	-kric	" เคล็ด, แผลง "
/ii/	-klii?	" รักแร้ "
/e/	-ken	" ลี (ข้าว) "
/ee/	-keep	" กัดกัสดัว "
/ʌ/	-kʌh	" สะกิด "

สระประสม* สระประสมสองเสียงแบ่งเป็น 3 พวกคือ พวกที่หนึ่งประสมกับ /i/ พวกที่สองประสมกับ /u/ และพวกที่สามประสมกับ /a/ สระประสมบางคู่มีความแตกต่างระหว่างการออกเสียงสั้นหรือยาวเป็นลักษณะสำคัญ สระประสมของเสียงทั้งหมดมีดังต่อไปนี้

	ui		iu	
	rri	ooi	๗u	๗u
ei	๑oi	oi	eu,	eeu ๑u
ci	ʌi, ʌʌi	๑๑i		๑eu
ai, aai		๑๑i	๑u,	๑au
ia, iia		๗a, ๗๗a	๑a,	๑ua

สระประสมสามเสียงมี iai uai และ iau

* สระที่ประสมกับ /i/ และ /u/ บางท่านอาจพิจารณาให้เป็นสระเดี่ยวตามด้วยพยัญชนะ /y/ และ /w/ ตามลำดับก็ได้ เช่น เคียน ลิงคินยา (2527 : 3) กล่าวว่าสระประสมในภาษาเขมรมีเพียง 6 หน่วยเสียง 3 คู่ คือ /ia, iia, ๗a, ๗๗a, ๑a, ๑ua/

ตัวอย่างสระประสม

/ei/	-kei	" หูก (ทอผ้า) "
/ʌi/	-hʌi	" (ทำเสร็จ)แล้ว "
/ui/	-mui	" ง่วง "
/oai/	-kooi	" ชื่ออาหารชนิดหนึ่ง "
/iia/	-riiaŋ	" เช็ด, เช็ดหลาย "
/wa/	-rwap	" นัย "
/iau/	-riau	" เหลว "

การลงเสียงหนักเบา (stress)

คำในภาษาเขมรส่วนมากเป็นคำพยางค์เดียว เมื่อเรียงอยู่ในคำพูดทั่วไป คำพยางค์เดียวมักจะลงเสียงหนัก คำประสมที่ประกอบด้วยคำพยางค์เดียวมาเรียงต่อกัน เช่น 'pboor 'mwat "ริมฝีปาก" คำที่เป็นคำซ้ำหรือคำซ้อน เช่น 'ciit 'ciit "เสียงลูกนกร้อง" 'kmet - 'kpriia "มีดพร้า" คำเหล่านี้มักจะลงเสียงหนักทั้งสองพยางค์ คำสองพยางค์ที่ไม่ใช่คำประสมจะลงเสียงหนักพยางค์ท้าย พยางค์หน้าจะมีเสียงเบาและอาจมีการลดเสียงของพยางค์ เช่น

pan 'kʌi ----> pə 'kʌi " ไกลมาก "

kan 'tui ----> kə 'tui " ทาง " เป็นต้น

ทำนองเสียง (intonation)

ทำนองเสียงในภาษาเขมรมักจะแตกต่างกันในพยางค์สุดท้ายของแต่ละวลีหรือประโยค ทำนองเสียงแบ่งได้เป็น 3 แบบคือ

1. ทำนองเสียงขึ้นตอนท้าย จะใช้กับประโยคคำถามชนิดที่คำตอบจะเป็นแบบตอบรับหรือปฏิเสธ
2. ทำนองเสียงตกตอนท้าย จะใช้กับประโยคคำถามซึ่งมีค่าแสดงความเป็นคำถามเช่น ใคร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เป็นต้น หรือใช้กับประโยคที่ไม่ใช่คำถามทั่วไป ได้แก่ ประโยคบอกเล่า ยกเว้นประโยคคำสั่ง
3. ทำนองเสียงขึ้นและตกตอนท้าย จะใช้กับประโยคซึ่งเป็นคำสั่ง

ตัวอย่างทำนองเสียงทั้ง 3 แบบ

แบบที่ 1 $\overrightarrow{\text{təu rooŋ ru:n}}$

" ไปโรงเรียนหรือ " (คำถาม)

แบบที่ 2 $\overrightarrow{\text{təu rooŋ ru:n}}$

" ไปโรงเรียน " (บอกเล่า)

แบบที่ 3 $\overrightarrow{\text{təu rooŋ ru:n}}$

" ไปโรงเรียน " (คำสั่ง)

1.2 ลักษณะทางไวยากรณ์

พะถัน จันทรุพันธ์ (2521 : 5-6) กล่าวว่าคำว่าคำในภาษาเขมรส่วนมากเป็นคำพยางค์เดี่ยว คำที่มีหลายพยางค์อาจจะเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ลักษณะของภาษามีการเติมหน่วยเสียงหน้าศัพท์ (prefix) และหน่วยกลางศัพท์ (infix) ทำให้เกิดเสียงพยัญชนะควบกล้ำจำนวนมาก และเกิดคำสองพยางค์ขึ้น เดือน สิงคนิภา (2527 : 3-4) ได้ให้ตัวอย่างการเติมหน่วยหน้าศัพท์และหน่วยกลางศัพท์ไว้ดังนี้

ตัวอย่างหน่วยหน้าศัพท์ที่ใช้อยู่ทั่วไป ได้แก่ /pan-/ /pap-/ และ /paŋ-/ ใช้เติมเพื่อทำให้มีความหมายว่าทำให้เกิดกริยานั้นขึ้น เช่น

liiah " ตัด " ----> panliiah " ชำแหละ "

หน่วยกลางศัพท์ ได้แก่ /-an-/ ใช้เติมเพื่อทำให้คำนั้นเป็นคำนาม เช่น

sloa " แกง (กริยา) " ----> sanloa " แกง (นาม) " เป็นต้น

การเรียงคำในประโยค เดือน สิงคนิภา (2527 : 3) กล่าวว่าไว้ว่าโดยทั่วไปภาษาเขมรมีลักษณะการเรียงคำในประโยคเหมือนกับภาษาไทย คือ ประธาน กริยา กรรม ส่วนคำคุณศัพท์อยู่หลังคำนามที่ขยาย การใช้ลักษณะนามมีอยู่ทั่วไปแม้จะไม่ใช้มากเท่าในภาษาไทยก็ตาม

ตัวอย่างประโยค nia7-srɔ7 naŋ wei dʌm chəɔ

ข้าว บ้าน จะ ตี ต้น ไม้

(พะถัน จันทรุพันธ์ 2521 : 18)

ถึงแม้ว่าที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็นลักษณะทั่วไปของภาษาเขมรในจังหวัดสุรินทร์ก็ตาม แต่จากการสังเกตของผู้วิจัย และการสอบถามจากคนเขมรในบ้านหนองอารี พบว่า ภาษาเขมรที่พูดอยู่ในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม มีลักษณะทั้งทางเสียงและไวยากรณ์เหมือนกับภาษาเขมรในจังหวัดสุรินทร์เป็นส่วนใหญ่ จะต่างกันก็เพียงคำศัพท์บางคำเท่านั้น แต่มีน้อยมาก ที่เห็นชัดเจน เช่น คำว่า " มี " ภาษาเขมรสุรินทร์ใช้ /mian/ แต่ภาษาเขมรในชุมชนนี้ใช้ /k ʌ ʌ t/ เป็นต้น (ดังนั้นจึงสามารถถือเอาลักษณะทางภาษาของภาษาเขมรจังหวัดสุรินทร์เป็นตัวแทนของภาษาเขมรในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิมแห่งนี้ได้)

2. ภาษาส่วย (กฺย)

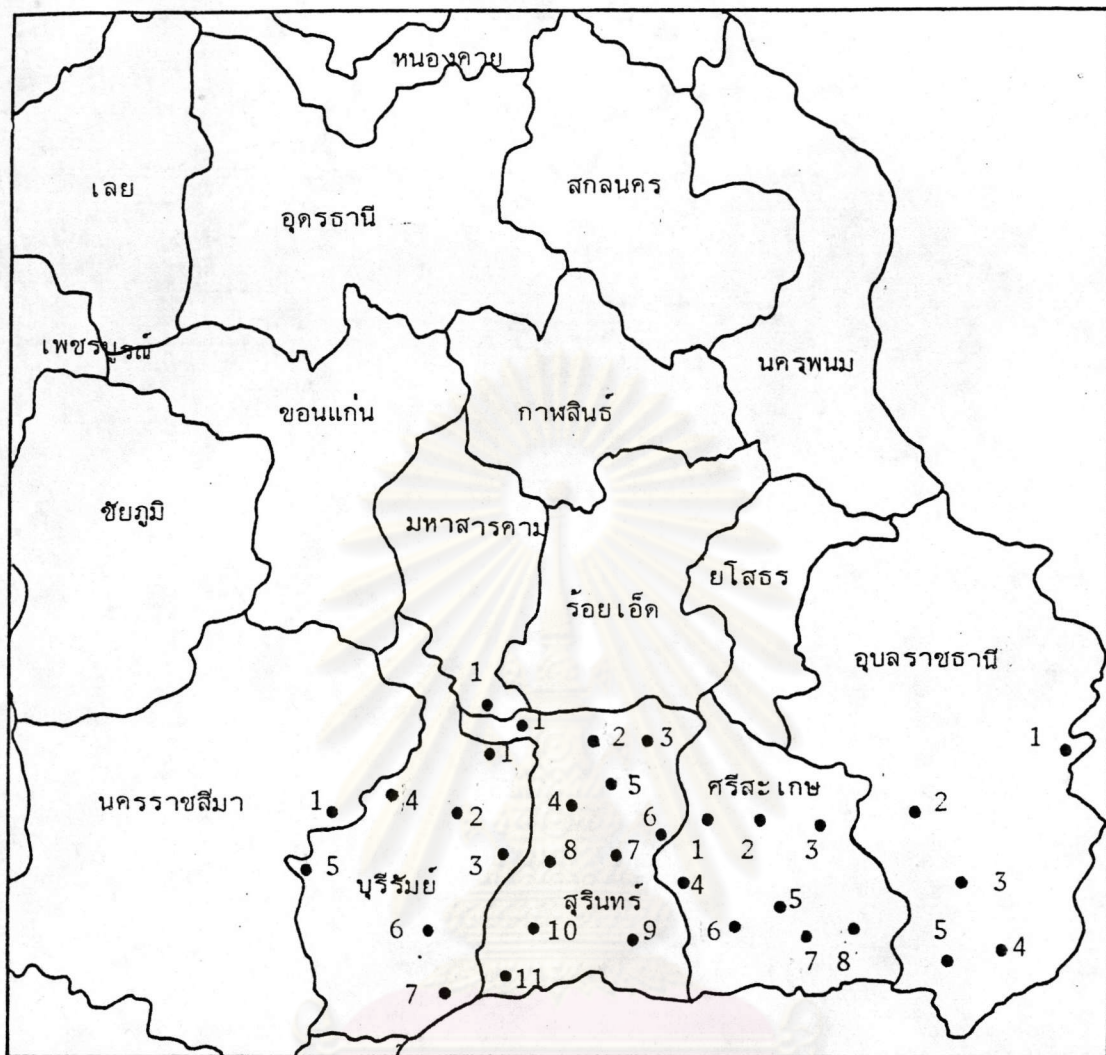
ภาษาส่วย (Soai หรือ Suay) หรือภาษา กฺย (Kui หรือ Kuy)* เป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกหรือตระกูลมอญ-เขมร เช่นเดียวกับภาษาเขมร แต่จัดอยู่ในสาขากะตู่ (Khatuic branch) ประเสริฐ ศรีวิเศษ (2521 : ค) และ สุริยา รัตนกุล (2531 : 139) ได้กล่าวถึงคนที่พูดภาษาส่วยไว้ว่า เป็นคนกลุ่มใหญ่ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกใน 6 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มีมากที่จังหวัด สุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ มีอยู่บ้างที่จังหวัด อุบลราชธานี นครราชสีมา และ มหาสารคาม (ดูภาพที่ 34, หน้า 239) สำหรับจำนวนคนที่พูดภาษาส่วยได้นั้น จอห์นสตัน (Johnston 1976 : 259) กล่าวว่า มีจำนวนคนที่พูดภาษาส่วยหรือ กฺย ในประเทศไทยประมาณ 150,000 คน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

* ชื่อ กฺย เป็นชื่อที่คนกลุ่มนี้ใช้เรียกตนเอง แต่คนไทยส่วนมากมักจะเรียกคนพวกนี้ว่า ส่วย เพราะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คนพวกนี้ต้องส่งส่วยของป่า เช่น ช้าง และ เร่ว มาที่กรุงเทพฯ ทุกปี คนจึงเรียกพวกนี้ว่า ส่วย (สุริยา รัตนกุล 2531 : 140)

ภาพที่ 34 แสดงจังหวัดและอำเภอที่มีชนพูดภาษาลัว

มหาสารคาม	นครราชสีมา	บุรีรัมย์	สุรินทร์	ศรีสะเกษ	อุบลราชธานี
1 พัทธภูมิพิสัย(17)	1 ห้วยแถลง(4)	1 สดึก(37)	1 ชุมพลบุรี(2)	1 อุทุมพรพิสัย(57)	1 โขงเจียม(17)
		2 เมือง(16)	2 ท่าคูม(14)	2 เมือง(37)	2 วารินชำราบ(3)
		3 กระสัง(10)	3 รัตนบุรี(17)	3 กันทรารมย์(67)	3 เฉลิมสุข(5)
		4 ลำปลายมาศ(7)	4 จอมพระ(35)	4 ปรางค์กู๋(26)	4 นาจะหลวย(2)
		5 ทนงกี(14)	5 สนม(29)	5 โพนบึง(18)	5 น้ำยืน(6)
		6 ประโคนชัย(11)	6 ลำโรงทาน(65)	6 ขุขันธ์(47)	
		7 บ้านกรวด(3)	7 ศรีขจรภูมิ(70)	7 ขุนหาญ(27)	
			8 เมือง(17)	8 กันทรลักษ์(37)	
			9 ลังชะ(70)		
			10 ปราสาท(4)		
			11 กาบเชิง(4)		

• ตัวเลขหลังชื่ออำเภอ คือ จำนวนหมู่บ้านโดยประมาณ
(ประเสริฐ ศรีวิเศษ 2521 : ๑)

2.1 ลักษณะทางเสียง

ลักษณะทางเสียงของภาษาส่วยหรือกฺวย ประเสริฐ ศรีวิเศษ (2521 : จ) กล่าวไว้ว่า ภาษาส่วยเป็นภาษาที่ไม่มีความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์เหมือนภาษาไทย มีแต่ทำนองเสียงและลักษณะน้ำเสียง (register) ที่ทำให้ความหมายต่างไป ลักษณะทางเสียงของภาษาส่วยที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ คัดย่อมาจาก ประเสริฐ ศรีวิเศษ (2521 : จ-พ)

พยัญชนะ

ภาษาส่วยมีพยัญชนะทั้งสิ้น 23 หน่วยเสียง ทุกหน่วยเสียงเกิดเป็นพยัญชนะต้นได้

ตารางที่ 48 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาส่วย*

ฐานที่เกิด ลักษณะการเปล่งเสียง	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
กัก/กักเสียดแทรก ไม่ก้อง ไม่มีกลุ่มลม	p	t	c	k	?
กัก/กักเสียดแทรก ไม่ก้อง มีกลุ่มลม	ph	th	ch	kh	
กัก ก้อง	b	d	j		
นาสิก	m	n	ɲ	ŋ	
เสียดแทรก	f	s			h
ร้าว		r			
เปิด	w	l	y		

* ในที่นี้ผู้วิจัย ได้เปลี่ยนสัญลักษณ์ของหน่วยเสียงพยัญชนะของ ประเสริฐ จำนวน 4 หน่วยเสียง คือ

/ tɕ / ----> / c /

/ tɕh / ----> / ch /

/ dɕ / ----> / j /

/ j / ----> / y /

ทั้งนี้เพื่อให้เป็นระบบเดียวกันทั้ง 4 ภาษา

โดยทั่วไปพยัญชนะเหล่านี้ออกเสียงเหมือนพยัญชนะในภาษาเขมร ยกเว้น 2 เสียงที่เพิ่มขึ้นมาคือ /dz/ ซึ่งเป็นเสียงกัก ก้อง ที่เกิดของเสียงคือลิ้นส่วนหน้า (blade of the tongue) กับส่วนหน้าของเพดานแข็ง และ /f/ เสียงเสียดแทรก ที่เกิดของเสียงคือริมฝีปากบนกับฟันล่าง ซึ่งเกิดในคำเพียง 12 คำเท่านั้น เป็นคำยืม 2 คำ คือ

fai faa - " ไฟฟ้า "

fraŋ - " ฝรั่งเศส (คน) "

ส่วนคำอีก 10 คำ /f/ เกิดแบบแปรอิสระกับ /sw/

ตัวอย่างพยัญชนะต้น

/p/	- paa	" ที่ "
/ph/	- phaa	" ฝา (กริยา) "
/b/	- bam	" แก้ม "
/r/	- raat	" ปอดแหก, กลัว "
/w/	- wah	" มุมมาม "

พยัญชนะท้ายมี 12 หน่วยเสียง ได้แก่ /p,t,c,k,ʔ,h,m,n,ŋ,r,l/

ตัวอย่างพยัญชนะท้าย

/p/	- kap	" กัด "
/t/	- kat	" ตัด (ด้วยกรรไกร) "
/m/	- kam	" ลูกศร (ที่ใช้ยิง) "
/r/	- ktaar	" กระดาน "

พยัญชนะควบกล้ำ ส่วนใหญ่ได้แก่พยัญชนะควบกล้ำกับ /l/ และ /r/ เช่น /pl,tr,phl,thr,bl,br/ ส่วนที่เหลือเป็นพยัญชนะที่เวลาออกเสียงจะมีสระลดรูป /ə/ เป็นส่วนเชื่อม (transition) อยู่เสมอ เช่น

tmau --- -> təmau " ทิน "

สระ

สระเดี่ยวในภาษาลัวมีทั้งสิ้น 22 หน่วยเสียง ได้แก่ สระเดี่ยวสั้นและยาว 11 คู่

ตารางที่ 49 แสดงหน่วยเสียงสระในภาษาลัว*

	หน้า	หลัง	
สูง	i, ii	ɯ, ɯɯ	u, uu
กลาง	e, ee	r, rr	o, oo
กึ่งต่ำ	ɛ, ee	ʌ, ʌʌ	ɔ, ɔɔ
ต่ำ	a, aa		ɑ, ɑɑ

ตัวอย่างสระเดี่ยว

/i/	- kit	" เล็กมาก, เล็กนิดเดียว "
/e/	- keh	" หัก "
/ɛ/	- keʔ	" แคะ, แกะ "
/aa/	- kaa	" ปลา "
/ɯɯ/	- kɯɯʔ	" ไ้ "
/uu/	- kuu	" อยู่ "
/ɔɔ/	- kɔɔt	" เจ่ากล้วย "
/ɑɑ/	- kɑɑ	" ก่อ, ตั้งต้น "

* ในที่นี้ผู้วิจัยได้เปลี่ยนสัญลักษณ์ของหน่วยเสียงสระของ ประเสริฐ จำนวน 2 หน่วยเสียงคือ

/ɤ/ ----> /e/

/ɤɤ/ ----> /ee/

ทั้งนี้เพื่อให้เป็นระบบเดียวกันทั้ง 4 ภาษา

สระประสม* สระประสมสองเสียงแบ่งได้เป็น 3 พวกคือ พวกที่หนึ่งประสมกับ/i/ พวกที่สองประสมกับ /u/ และพวกที่สามประสมกับ /a/ สระประสมบางคู่มีความแตกต่างระหว่างการออกเสียงสั้นหรือยาวเป็นลักษณะสำคัญ สระประสมเสียงทั้งหมดมีดังต่อไปนี้

	wi	ui, uui	iu
ei	ri, rri	oi, ooi	eu
	ʌi	ʌi	eu
ai, aai		oi	au, aau
	ia, ia	ua, uua	

สระประสมสามเสียงมี iai, uai, iau

ตัวอย่างสระประสม

/ia/	- khiaʔ**	"ง่าม"
/ei/	- lei	"เลข (วิเศษณ์)"
/aai/	- klaai	"กลายเป็นอย่างอื่น"
/aau/	- klaau	"ดิบ (ผลไม้)"
/rri/	- khɾri	"เคย"
/uui/	- kuui	"คน, มนุษย์, คนสวย"
/oi/	- koi	"ชี้หลัง"
/iai/	- phiɿai	"สะพาย"
/iau/	- phiɿau	"รื้อ, กระจายกระวาด"
/uai/	- buuai	"หา"

* สระที่ผสมกับ /i/ และ /u/ บางท่านอาจนิยามให้เป็นสระเดี่ยวตามด้วยพยัญชนะ /y/ และ /w/ ตามลำดับก็ได้ เช่น เอกวิทย์ จิโนวัฒน์ (2526 : 32) และ เกย์ (Gainey 1985 : 25)

** เครื่องหมาย /.../ ใต้สระ แสดงถึงลักษณะน้ำเสียงกึ่งต่ำ (breathy voice) ของพยางค์ ซึ่งมีนัยสำคัญในภาษาลัว เพราะทำให้พยางค์มีความหมายต่างกันได้

ลักษณะน้ำเสียง (register)

ลักษณะน้ำเสียงของพยางค์มีความสำคัญต่อระบบเสียงในภาษาส่วยมาก เพราะทำให้มีความหมายต่างกัน ภาษาส่วยมีลักษณะน้ำเสียง 2 ประเภท คือ

1) ลักษณะน้ำเสียงที่ 1 คือลักษณะน้ำเสียงปกติ (normal voice) มักจะมีระดับเสียงกลาง ๆ คล้ายกับวรรณยุกต์สามัญในภาษาไทย เช่น

mip "แหลม"
chuu "กรู" เป็นต้น

2) ลักษณะน้ำเสียงที่ 2 คือลักษณะน้ำเสียงทุ้มต่ำ (breathy voice) บางทีเรียกว่าลักษณะน้ำเสียงแบบเครือชหรือผีคอคอ (เดือน สิงหาคม 2527 : 3) มักจะมีเสียงต่ำทุ้ม เช่น

mip "สิ่ว"
chuu "อ่อนแอ" เป็นต้น

การลงเสียงหนักเบา

คำในภาษาส่วยส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดี่ยว พยางค์สองพยางค์มีบ้าง เวลาออกเสียงมักจะลงเสียงหนักที่พยางค์ที่สอง มีผลทำให้พยางค์แรกซึ่งไม่ได้รับการลงเสียงหนักสั้นลงมาก ตัวอย่างเช่น

noon noon ----> noon 'noon "บวบ"
thaa? ree? ----> tha 'ree? "สาแหรก" เป็นต้น

ทำนองเสียง

โดยทั่วไป ลักษณะทำนองเสียงของประโยคในภาษาส่วย สรุปลงได้กว้าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1) ประโยคบอกเล่าและประโยคคำถามที่มีคำว่า ใคร อะไร ที่ไหน อย่างไร ทำไม ไหน ฯลฯ ลงท้ายทำนองเสียงตอนท้ายเป็นเสียงระดับกลาง ๆ หรือเลื่อนลงเล็กน้อย

2) ประโยคคำถามแบบตอบรับหรือปฏิเสธ การชักชวนเชิญชวน แสดงความสงสัยหรือย้ำความให้เห็นใจ มักจะใช้ทำนองเสียงสูงหรือ สูง-ขึ้น

ตัวอย่างการใช้ทำนองเสียงทั้ง 2 แบบ

cii	caa	dooi	" (ผม) ไปกินข้าว "
cii	caa	dooi	" ไปกินข้าวหรือ "

2.2 ลักษณะไวยากรณ์

เอกวิทย์ จิโนวัฒน์ (2526 : 33-34) ได้ทำการศึกษาการสร้างคำใหม่ในภาษาส่วยหรือกฺยพพบว่า วิธีการสร้างคำก็เหมือนกับภาษาอื่น ๆ ในตระกูลมอญ-เขมร โดยเฉพาะในสาขากะตู่ ซึ่งมีวิธีการสร้างคำที่สำคัญ ๆ 3 วิธี คือการเติมหน่วยศัพท์ (ทั้งหน้าศัพท์และกลางศัพท์) การซ้ำคำ และการเปลี่ยนลักษณะน้ำเสียง

1) การเติมหน่วยศัพท์ ประกอบด้วยการเติมหน่วยหน้าศัพท์และกลางศัพท์ เช่น การเติมหน่วยหน้าศัพท์ /n-/ เพื่อเปลี่ยนคำกริยาเป็นคำนาม ดังตัวอย่างคือ

thal " คำ " ----> nthal " ไม้คำเกวียน "

หรือการเติมหน่วยกลางศัพท์ /-an-/ เพื่อเปลี่ยนคำนามเป็นคำกริยา เช่น

tan " คาค ผูก (ที่เอว) " ----> tanan " เข็มขัด "

2) การซ้ำคำ เช่นการซ้ำเสียงอย่างสมบูรณ์เพื่อทำให้หน่วยคำไม่อิสระกลายเป็นคำนาม ดังตัวอย่างคือ

miəp miəp " ผักเสียน "

nooŋ nooŋ " บวบ "

3) การเปลี่ยนลักษณะน้ำเสียง (register change) แบ่งเป็นเพื่อทำคำกริยาให้เป็นคำนาม เช่น การเปลี่ยนลักษณะน้ำเสียงต่ำเป็นลักษณะน้ำเสียงปกติ ดังตัวอย่างคือ

phə? " ฉะ " ----> phe? " ของที่มีลักษณะฉะ "

และเพื่อทำให้คำกริยาเป็นคำแยกประเภท เช่น

luum " กินอาหารทั้งก้อนหรือกินคำเดียวหมด " ----> luum " คำ (กิน) "

สำหรับการเรียงคำในประโยคในภาษาส่วยโดยทั่วไป ผู้วิจัยพบว่ามีลักษณะเหมือนภาษาไทยและภาษาเขมร คือ ประธาน กริยา กรรม คำคุณศัพท์อยู่หลังคำที่ขยาย เช่นเดียวกับชวีช ปุณโณทก (2526 : 60) ที่กล่าวว่าลักษณะโครงสร้างของภาษาส่วยเป็นกลุ่มเดียวกับเขมร

ตัวอย่างประโยค

rhoo	caa	mphriian
ราหู	กิน	ดวงจันทร์
n ^u ^	pra^	7aa luu ^{an}
พวกเขา	ใช้	ไม้

(ประเสริฐ ศรีวิเศษ 2521 : ต)

ถึงแม้ว่าที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จะเป็นลักษณะทั่ว ๆ ไปของภาษาส่วยหรือกฤษที่ใช้พูดในตำบลแตล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ก็ตาม แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยและสอบถามจากคนส่วยในบ้านลาวเดิม พบว่าภาษาส่วยที่ใช้พูดอยู่ในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม มีลักษณะทั้งทางเสียงและไวยากรณ์เหมือนกับภาษาส่วยในจังหวัดสุรินทร์เป็นส่วนใหญ่ จะต่างกันก็แต่เพียงศัพท์บางคำเท่านั้น (ดังนั้นจึงสามารถถือว่าลักษณะทางภาษาของภาษาส่วยที่กล่าวมา เป็นตัวแทนของภาษาส่วยในชุมชนแห่งนี้ได้เช่นกัน)

3. ภาษาลาว (ภาษาไทยถิ่นอีสาน)

กัลยา ดิงศภิกษ์ (2526 : 483) กล่าวไว้ว่า ภาษาลาวหรือภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาที่ใช้พูดกันในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตั้งแต่จังหวัดเลย เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ นครราชสีมา ไปทางทิศตะวันตกจรดชายแดนประเทศลาวและประเทศกัมพูชา

3.1 ลักษณะทางเสียง

ลักษณะทางเสียงของภาษาไทยถิ่นอีสานที่จะกล่าวต่อไปนี้ คัดย่อมาจาก
กัลยา ดิงศภิกษ์ (2526 : 483-485)

พยัญชนะ

หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยถิ่นอีสานมีระหว่าง 20-21 หน่วยเสียง ทุกหน่วยเสียงเป็นพยัญชนะต้นได้

ตารางที่ 50 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยถิ่นอีสาน

ฐานที่เกิด ลักษณะการเปล่งเสียง	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
กัก/กักเสียดแทรก ไม่ก้อง ไม่มีกลุ่มลม	p	t	c	k	?
กัก/กักเสียดแทรก ไม่ก้อง มีกลุ่มลม	ph	th	ch	kh	
กัก ก้อง	b	d			
นาสิก	m	n	(ŋ)*	ŋ	
เสียดแทรก	f	s			h
เปิด	w	l		y	

พยัญชนะท้ายในภาษาไทยถิ่นอีสานได้แก่ /p, t, k, ?, m, n, ŋ, w, y/

พยัญชนะควบกล้ำไม่มีในภาษาไทยถิ่นนี้ คำที่เริ่มต้นด้วยพยัญชนะควบกล้ำในภาษาไทยมาตรฐานจะเริ่มต้นด้วยพยัญชนะเดี่ยวในภาษาไทยถิ่นอีสาน มีข้อน่าสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี่คือ คำที่เริ่มต้นด้วยพยัญชนะควบกล้ำ /kw/ และ /khw/ ตามด้วยสระเดี่ยวในภาษาไทยมาตรฐาน จะเริ่มต้นด้วย /k/ และ /kh/ ตามลำดับในภาษาไทยถิ่นอีสาน และสระจะเป็นสระเลื่อนซึ่งเริ่มต้นด้วย /u/ เช่น /kwai¹/ ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็น /kuai²/ ในภาษาไทยถิ่นอีสาน

สระ

หน่วยเสียงสระในภาษาไทยถิ่นอีสานมีระหว่าง 20-21 หน่วยเสียง เป็นสระเดี่ยวเสียงสั้นและยาว 9 คู่ สระประสม 2-3 หน่วยเสียง

* /p/ เป็นหน่วยเสียงที่ปรากฏเฉพาะในบางภาษาย่อย

ตารางที่ 51 แสดงหน่วยเสียงสระในภาษาไทยถิ่นอีสาน

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i, ii	๗, ๗๗	u, uu
กลาง	e, ee	r, rr	o, oo
ต่ำ	๕, ๕๕	a, aa	๖, ๖๖

สระประสมในภาษาไทยถิ่นอีสาน ได้แก่ / ia, (๗a), ua/ ในภาษาย่อยบางภาษาไม่มีเสียงสระ /๗a/

วรรณยุกต์

ภาษาไทยถิ่นอีสานมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ จำนวน 4-7 หน่วยเสียง แต่ที่ยอมรับกันโดยทั่วไปจะมี 5 หน่วยเสียง (เรื่องเดช บันเขื่อนขันธ์ชัย 2531 : 136-137) ลักษณะการแยกเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นอีสานมีดังนี้

ตารางที่ 52 แสดงการแยกเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นอีสาน*

	A	B	C	DL	DS
1					
2					
3					
4					

(วิธีการใช้กล่องวรรณยุกต์ดู กัลยา ดิงศรัทธี 2526 : 477-479)

ลักษณะเด่นของการแยกเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นอีสานคือ

- 1) เสียงวรรณยุกต์ในช่อง C1 DL1 DL2 และ DL3 เป็นเสียงเดียวกัน
- 2) เสียงวรรณยุกต์ในช่อง C2 C3 C4 และ DL4 เป็นเสียงเดียวกัน

* เส้น _____ แสดงการแยกเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในภาษาย่อยทุกภาษาของภาษาไทยถิ่นอีสาน

เส้น - - - - - แสดงการแยกเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในภาษาย่อยบางภาษาของภาษาไทยถิ่นอีสาน

ในภาษาย่อยส่วนมาก เสียงวรรณยุกต์ในช่อง B1 B2 B3 และ B4 เป็นเสียงเดียวกัน ภาษาย่อยบางภาษาเท่านั้นที่มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ระหว่างช่อง B3 กับ B4 เช่นภาษาไทยถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น

สำหรับในแถว A นั้นในภาษาย่อยบางภาษามีการแยกเสียงวรรณยุกต์ทั้งระหว่างช่อง A1 กับ A2 และระหว่างช่อง A3 กับ A4 ได้แก่ภาษาไทยถิ่นจังหวัดขอนแก่น ภาษาไทยถิ่นจังหวัดหนองคาย เป็นต้น แต่ในภาษาย่อยบางภาษาก็มีการแยกเสียงวรรณยุกต์เฉพาะระหว่าง A1 และ A2 เท่านั้น ได้แก่ภาษาถิ่นจังหวัดเลย ภาษาไทยถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น และในภาษาย่อยบางภาษาก็มีการแยกเสียงวรรณยุกต์เฉพาะระหว่างช่อง A3 กับ A4 ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นอำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น ในแถว DS มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ระหว่างช่อง DS3 กับ DS4 เพียงแห่งเดียวในภาษาย่อยทุกภาษา

สำหรับสัญลักษณ์ของเสียงวรรณยุกต์นั้น เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่อง A1 มักจะเป็นเสียงต่ำ-ระดับ-ขึ้น ในช่อง A4 มักจะเป็นเสียงสูง-ระดับ-ตก แต่ในภาษาย่อยบางภาษาก็เป็นเสียงกลาง-ระดับ-ขึ้น หรือ กลางค่อนข้างสูง-ระดับ-ขึ้น ในช่อง A2 และ A3 ถ้าหากมีการแยกเสียงวรรณยุกต์ของ 2 ช่องนี้ออกจาก A1 กับ A4 เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏเป็นเสียงกลาง-ระดับ-ตก กลางค่อนข้างต่ำ-ระดับ-ตก หรือต่ำระดับ อาจมีเสียงกลางค่อนข้างต่ำ-ระดับ-ขึ้น ในบางภาษาย่อย แต่มีน้อย ในแถว B เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏมักจะเป็นเสียงกลาง-ระดับ

เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในแถว C มีลักษณะที่พิเศษคือ จะจบลงด้วยเสียงกักที่สั้นเสียง ในช่อง C1 เสียงวรรณยุกต์มักจะเป็นเสียงต่ำ-ระดับ-เสียงกักที่สั้นเสียง แต่ก็มีเสียงกลางค่อนข้างต่ำ-ระดับ-ตก-เสียงกักที่สั้นเสียงอยู่บ้าง เสียงวรรณยุกต์ที่มีปรากฏบ้างแต่น้อยมาก ได้แก่ เสียงสูง-ระดับ-เสียงกักที่สั้นเสียงกับเสียงกลาง-ตก-เสียงกักที่สั้นเสียง ในช่อง C2 C3 และ C4 เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏมักจะเป็นเสียงกลางระดับ-ตก เสียงกักที่สั้นเสียง

ในช่อง DS1 DS2 และ DS3 เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏมักจะเป็นเสียงกลางขึ้น ส่วนในช่อง DS4 มักจะเป็นเสียง กลาง-ระดับ มีเสียง สูง-ระดับ ปรากฏบ้างในบางภาษาย่อย

จากที่กล่าวมาข้างต้นในเรื่องของการแยกเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นอีสาน ผู้วิจัยขอสรุปลักษณะการแยกวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นอีสานจังหวัดศรีสะเกษ โดยเฉพาะไว้ดังนี้

ตารางที่ 53 แสดงการแยกเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

	A	B	C	DL	DS
1					
2					
3					
4					

วรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่อง A2 A3 และ A4 เป็นเสียงเดียวกัน
 วรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่อง B1 B2 B3 และ B4 เป็นเสียงเดียวกัน
 วรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่อง C1 DL1 DL2 และ DL3 เป็นเสียงเดียวกัน
 วรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่อง C2 C3 C4 และ DL4 เป็นเสียงเดียวกัน
 วรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่อง DS1 DS2 และ DS3 เป็นเสียงเดียวกัน

3.2 ลักษณะทางไวยากรณ์

สำหรับลักษณะทางไวยากรณ์โดยทั่วไปของภาษาไทยถิ่นอีสาน ทั้งในเรื่องของคำและประโยค ส่วนใหญ่เหมือนกับภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยมาตรฐาน แต่จะต่างกันในเรื่องการใช้ศัพท์บางคำ ตัวอย่างการศึกษาในเรื่องนี้เช่น วันทนีย์ ปกรโณดม และดิฐ ปาลีคุปต์ (2521) ซึ่งได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบศัพท์และกระสวนประโยค ที่ใช้อยู่เสมอมระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสาน จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษานพบว่า ลักษณะทางไวยากรณ์ตลอดทั้งประเภทของคำและประโยคของทั้งสองภาษาคคล้ายคลึงกัน ความแตกต่างที่เด่นชัดคือ เรื่องของการออกเสียง เสียงวรรณยุกต์และการใช้คำศัพท์บางคำ (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับทางไวยากรณ์ของภาษาไทย ใน 4.2 หน้า 253)

4. ภาษาไทย (ไทยมาตรฐาน)

ภาษาไทยในที่นี้หมายถึงภาษาไทยมาตรฐาน กัลยา ติงศภักดิ์ (2526 : 472) ได้กล่าวถึงภาษาไทยมาตรฐานว่าเป็นภาษาไทยที่พูดโดยผู้ที่มีการศึกษาสูงส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สอนวิชาภาษาไทยตามสถานศึกษาต่าง ๆ เป็นภาษาที่สอนกันในโรงเรียน และเป็นภาษาไทยที่มักจะใช้ในการอ่านข่าวทางวิทยุและโทรทัศน์ ภาษาไทยมาตรฐานมีลักษณะทางภาษาหลายประการที่คล้ายกับภาษาไทยที่พูดกันในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เช่น พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และศัพท์ เป็นต้น แต่เนื่องจากผู้ที่พูดภาษาไทยมาตรฐานอาศัยอยู่ในทุกจังหวัดในประเทศไทยจึงเป็นการ

เหมาะสมที่จะพูดถึงภาษาไทยมาตรฐาน ในฐานะของภาษาย่อยประเภทหนึ่งต่างหากจากภาษาไทยถิ่น นอกจากนี้ กัลยา ยังกล่าวอีกว่าภาษาไทยมาตรฐานมีความสัมพันธ์กับภาษาย่อยในกลุ่มภาษาสังคมอยู่ด้วย คือ ผู้ที่พูดภาษาไทยมาตรฐานมักจะเป็นผู้มีฐานะทางสังคมดีและมีการศึกษาสูง

4.1 ลักษณะทางเสียง

พยัญชนะ

ศุขภูมิจานีโรดศานต์ (2526 : 227-242) ได้กล่าวถึงหน่วยเสียงพยัญชนะไว้ว่า พยัญชนะในภาษาไทยมีด้วยกันทั้งหมด 21 หน่วยเสียง ทุกเสียงปรากฏเป็นพยัญชนะต้นได้

ตารางที่ 54 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทย

ฐานที่เกิด ลักษณะการเปล่งเสียง	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
กัก/กักเสียดแทรก ไม่ก้อง ไม่มีกลุ่มลม	p	t	c	k	ʔ
กัก/กักเสียดแทรก ไม่ก้อง มีกลุ่มลม	ph	th	ch	kh	
กัก ก้อง	b	d			
นาสิก	m	n		ŋ	
เสียดแทรก	f	s			h
ร้าว/กระทบ		r			
เปิด	w	l	y		

พยัญชนะท้ายมี 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, t, k, ʔ, m, n, ŋ, w, y/

พยัญชนะควบกล้ำ ได้แก่ /pl, pr, phl, phr, tr, thr, kl, kr, kw, khl, khr, khw/

สระ

พจน์ โชติกเสถียร (2526 : 249-2553) ได้กล่าวถึงหน่วยเสียงในภาษาไทยไว้ดังนี้

สระในภาษาไทยมี 21 หน่วยเสียง เป็นสระเดี่ยวเสียงสั้นและยาว 9 คู่ และสระประสม 3 หน่วยเสียง

ตารางที่ 55 แสดงหน่วยเสียงสระในภาษาไทย

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i, ii	ɯ, ɯɯ	u, uu
กลาง	e, ee	ɾ, ɾɾ	o, oo
ต่ำ	ɛ, ɛɛ	a, aa	ɔ, ɔɔ

สระประสม ได้แก่ /ia, wa, ua/

วรรณยุกต์

ในเรื่องวรรณยุกต์ พจน์ โชติกเสถียร (2526 : 262-264) ได้กล่าวถึงระดับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยไว้ว่า

วรรณยุกต์ในภาษาไทยมี 5 เสียง จำแนกตามระดับเสียงได้ดังนี้

1. วรรณยุกต์ระดับกลาง หมายถึง วรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นเสียงจากระดับกลางแล้วค่อย ๆ เปลี่ยนระดับลงมาเล็กน้อย ตรงกับ "เสียงวรรณยุกต์สามัญ" ในตำราหลักภาษาไทย ของ พระยาอุปกิตศิลปสาร

2. วรรณยุกต์ระดับต่ำ หมายถึง วรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นเสียงอยู่ระดับต่ำ ตรงกับ "เสียงวรรณยุกต์เอก" ในตำรา หลักภาษาไทย ของพระยาอุปกิตศิลปสาร
วรรณยุกต์ระดับต่ำ มี 2 เสียงย่อย ดังนี้

2.1 วรรณยุกต์ต่ำระดับ หมายถึง วรรณยุกต์ระดับต่ำที่ไม่เปลี่ยนระดับเลขวรรณยุกต์ประเภทนี้ปรากฏในพยางค์ตาย (dead syllable)

2.2 วรรณยุกต์ต่ำตก หมายถึง วรรณยุกต์ระดับต่ำที่มีจุดเริ่มต้นจากระดับกลาง ก่อนข้างต่ำแล้วค่อย ๆ เปลี่ยนระดับตกลงมาเล็กน้อย วรรณยุกต์ประเภทนี้ปรากฏในพยางค์เป็น (alive syllable)

3. วรรณยุกต์ระดับสูง หมายถึง วรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นอยู่ในระดับสูงตรงกับ "เสียงวรรณยุกต์ตรี" ในตำราหลักภาษาไทย ของพระยาอุปกิตศิลปสาร
วรรณยุกต์สูงมี 2 เสียงย่อย ดังนี้

3.1 วรรณยุกต์สูงระดับ หมายถึง วรรณยุกต์ระดับสูงที่ไม่มีการเปลี่ยนระดับเลข วรรณยุกต์ประเภทนี้ปรากฏในพยางค์ตายเท่านั้น

3.2 วรรณยุกต์สูง-ขึ้น หมายถึง วรรณยุกต์ระดับสูงที่มีจุดเริ่มต้นกลางก่อนข้างสูง แล้วค่อย ๆ เปลี่ยนระดับขึ้นเล็กน้อย วรรณยุกต์ประเภทนี้ปรากฏในพยางค์เป็นเท่านั้น

4. วรรณยุกต์ขึ้น หมายถึง วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นก่อนข้างสูง เปลี่ยนระดับขึ้นไปสู่ระดับสูง แล้วลดระดับต่ำลงไปถึงระดับต่ำสุด บางที่เรียกว่า วรรณยุกต์ขึ้น-ตก" ตรงกับ "เสียงวรรณยุกต์โท" ในตำราหลักภาษาไทย ของพระยาอุปกิตศิลปสาร

5. วรรณยุกต์ตก หมายถึง วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นกลางก่อนข้างต่ำ เปลี่ยนระดับต่ำลงไปสู่ระดับต่ำ แล้วเปลี่ยนระดับเสียงสูงขึ้น ไปสู่ระดับกลางก่อนข้างสูงหรือระดับสูง ตรงกับ "เสียงวรรณยุกต์จัตวา" ในตำราหลักภาษาไทย ของพระยาอุปกิตศิลปสาร

4.2 ลักษณะทางไวยากรณ์

วินัย ภูระหงษ์ (2526 : 72-88) ได้กล่าวถึงการประกอบคำขึ้นใช้ในภาษาไทยมีอยู่ 2 วิธี คือการรวมหน่วยคำ และการเข้าหน่วยคำ แต่ละวิธีมีลักษณะการนำหน่วยคำมาประกอบเข้าด้วยกันดังนี้

1. การรวมหน่วยคำ ได้แก่การนำหน่วยคำตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปมาประกอบเข้าด้วยกันปรากฏเป็นคำใหม่ และมีลักษณะตามชนิดของหน่วยคำที่นำมาประกอบเข้าด้วยกัน ดังนี้

- ถ้าหน่วยคำไม้อิสระ รวมกับหน่วยคำไม้อิสระหรือหน่วยคำอิสระ คำที่เกิดใหม่ เรียกว่า คำผสม เช่น หน่วยคำไม้อิสระ /ชด/ รวมกับหน่วยคำที่ไม้อิสระ /ช้อย/ เป็นชดช้อย หน่วยคำไม้อิสระ /นัก/ รวมกับหน่วยคำอิสระ /เรียน/ เป็นนักเรียน เป็นต้น

- ถ้าหน่วยคำอิสระ รวมกับหน่วยคำอิสระ ลักษณะนี้จะจำแนกตามคำเกิดใหม่ตาม ความหมายของหน่วยคำที่นำมารวมกัน คำที่เกิดใหม่เรียกว่า คำผสม คำผสมแบ่งออกเป็น 2 ชนิด ตามความหมายของหน่วยคำที่นำมาประกอบกัน ดังนี้

ถ้าหน่วยคำอิสระที่นำมารวมกันมีความหมายต่างกัน ไม่เกี่ยวข้องกัน หรือไม่ไปในทำนอง เดียวกัน คำที่เกิดใหม่เรียกว่า คำประสม เช่น รถไฟ โรงเรียน แม้ทัพ เป็นต้น

ถ้าหน่วยคำอิสระที่นำมารวมกันมีความหมายเหมือนกัน หรือไปในทำนองเดียวกันคำที่เกิด ใหม่เรียกว่า คำซ้อน เช่น บ้านเรือน ใจคอ ทบตี เป็นต้น

2. การซ้ำหน่วยคำ ได้แก่การกล่าวซ้ำหน่วยคำนั้น ๆ 2 ครั้ง คำเกิดใหม่นั้นเรียกว่า คำซ้ำ เช่น บ่อย ๆ วันหนึ่ง ๆ ที่ ๆ ไป ตี ๆ ชั่ว ๆ เป็นต้น

สำหรับลำดับคำของประโยคในภาษาไทยนั้นค่อนข้างแน่นอน หากการเรียงลำดับผิดไป ประโยคจะเปลี่ยนความหมายหรือผิดไวยากรณ์ นววรรณ พิศุเมษา(2527 : 160-174) ได้ กล่าวถึงการเรียงลำดับคำในประโยคว่า ประโยคในภาษาไทยมีการเรียงลำดับดังนี้

1. ประธาน-กริยา-กรรม เช่น แมวกินปลา ครูชอบนักเรียนชั้น เป็นต้น

2. เรื่องเก่า-เรื่องใหม่ โดยปกติผู้พูดจะกล่าวถึงเรื่องให้ผู้ฟังรู้แล้วเสียก่อนเพื่อเป็นจุด เริ่มต้นให้ผู้ฟังติดตามเรื่องต่อไป เรื่องที่ผู้พูดคิดว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้ฟัง ผู้ฟังยังไม่รู้ ผู้พูด จะเรียงไว้สุดท้ายเช่น

ก: กรจะสอบเมื่อไร

ข: เขาจะสอบวันนี้ เป็นต้น

3. กรอบความคิด ความคิดในกรอบ คำที่ผู้พูดกล่าวขึ้นก่อนมักเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้ฟังรู้ว่า กำลังจะกล่าวถึงเรื่องใด เป็นเสมือนกรอบความคิดจำกัดขอบเขตไว้ว่า เรื่องที่ผู้พูดจะอยู่ในขอบเขตนี้ เมื่อผู้พูด ๆ ต่อไปก็จะพูดถึงเรื่องที่อยู่ในกรอบนั้น ไม่ออกนอกกรอบไปได้ เช่น

เด็กชนชั้นมักชอบทำของเสีย

การก่อนระทราชนี้มีมานานแล้ว เป็นต้น

(เนื่องจากผู้เขียนมิได้อธิบายประโยคตัวอย่างไว้ ผู้วิจัยจึงคิดว่าส่วนที่ขีดเส้นใต้ไว้คือ
กรอบความคิด ส่วนที่เหลือของประโยค คือ ความคิดในกรอบ)

นอกจากนี้ นววรรณ ยังได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภาษาไทยอีกประการหนึ่งคือ คำขยาย
จะอยู่ข้างหลังคำที่ถูกขยาย เช่น ช้างใหญ่ วิ่งเร็ว นุ่มมาก รสเปรี้ยว เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นาย ประพนธ์ จันทวิเทศ เกิดเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2503 ที่จังหวัดสระบุรี จบการศึกษาระดับครุศาสตรบัณฑิต จากวิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี วิชาเอกภาษาอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. 2524 ปัจจุบันรับราชการระดับ 4 วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย